Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
MACIEJA SZPUNARA
od 11. svibnja 2023.[1]

Predmet C-201/22

Kopiosto r.y.
protiv
Telia Finland Oyj

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Korkein oikeus (Vrhovni sud, Finska))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Prava intelektualnog vlasništva – Direktiva 2014/26/EU – Kolektivno ostvarivanje autorskog prava i srodnih prava – Organizacija za kolektivno ostvarivanje prava – Direktiva 2004/48/EZ – Mjere, postupci i pravna sredstva potrebna za osiguravanje provedbe prava intelektualnog vlasništva – Članak 4. – Osobe ovlaštene za podnošenje zahtjeva za primjenu mjera, postupaka i pravnih sredstava predviđenih Direktivom – Organizacije za kolektivno ostvarivanje prava ovlaštene za izdavanje produženih kolektivnih odobrenja – Nositelji prava koji nisu ovlastili organizaciju da ih zastupa”

Uvod

1. Unatoč određenom usklađivanju[2], na postupovne aspekte zaštite prava intelektualnog vlasništva uvelike se primjenjuju heterogeni nacionalni propisi. Cilj je odredbi Direktive 2004/48/EZ[3] ograničiti nedostatke koji iz toga proizlaze za razvoj unutarnjeg tržišta, pri čemu se njima u tu svrhu definira niz mjera koje treba predvidjeti u nacionalnom pravu kako bi se u okviru sudskih postupaka osiguralo poštovanje autorskih i srodnih prava.

2. Poteškoće koje se pojavljuju u ovom predmetu ne odnose se, međutim, na niz mjera o kojima je riječ, nego na osobe koje bi trebale biti ovlaštene raspolagati tim mjerama pred nacionalnim sudovima. Glavno je pitanje obvezuje li se člankom 4. točkom (c) Direktive 2004/48 države članice da organizacijama za kolektivno ostvarivanje prava intelektualnog vlasništva (u daljnjem tekstu: organizacije za kolektivno ostvarivanje prava) priznaju sposobnost da postupaju u svoje ime u sporovima čiji je cilj primjena mjera predviđenih tom direktivom.

[1] Izvorni jezik: francuski

[2] Vidjeti članak 8. Direktive 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL 2001., L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

[3] Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o provedbi prava intelektualnog vlasništva (SL 2004., L 157, str. 45.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 2., str. 74.)

3. To se pitanje u ovom slučaju postavlja u odnosu na aktivnost organizacije koja ima mogućnost izdati takozvana „produžena” kolektivna odobrenja. Uvedena u skandinavskim zemljama od 1960-ih [4], produžena odobrenja predstavljaju izvorni mehanizam za upravljanje pravima intelektualnog vlasništva koji određenim organizacijama za kolektivno ostvarivanje prava omogućuje da prava iskorištavanja dodijele ne samo u ime svojih članova, nego i u ime drugih nositelja koji se nisu odlučili za pojedinačno upravljanje svojim pravima. Taj je mehanizam pokazao svoju vrijednost u područjima u kojima mnoštvo djela koja bi stjecatelji licencije mogli iskoristiti i prekomjerna fragmentacija tržišta otežavaju upravljanje u okviru pojedinačnih ugovora i stvaraju znatnu pravnu nesigurnost [5].

4. Zbog proširenih nadležnosti dodijeljenih organizacijama za kolektivno ostvarivanje prava u području upravljanja pravima postavlja se pitanje koja bi trebala biti uloga tih organizacija u sudskoj zaštiti intelektualnog vlasništva. U odgovoru na to pitanje treba uzeti u obzir velike razlike u sudskim postupcima koje postoje među državama članicama. Prema mojem mišljenju, te razlike objašnjavaju oprez zakonodavca Unije koji nije odlučio provesti potpuno usklađivanje nacionalnih propisa u okviru odredbi prava Unije koje su na snazi.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 93/83/EEZ

5. U skladu s člankom 9. Direktive 93/83/EEZ [6], naslovljenim „Ostvarivanje prava kabelskog reemitiranja”:

„1. Države članice osiguravaju da se pravo nositelja autorskog prava i nositelja srodnih prava na davanje ili odbijanje davanja odobrenja kabelskim operatorima za kabelsko reemitiranje mogu ostvarivati samo preko udruge za kolektivno ostvarivanje prava.

2. Ako nositelj prava nije prenio ostvarivanje svojih prava udruzi za kolektivno ostvarivanje prava, smatra se da je za ostvarivanje njegovih prava ovlaštena udruga za kolektivno ostvarivanje prava koja se bavi ostvarivanjem prava iste kategorije. Kad se više od jedne udruge za kolektivno ostvarivanje prava bavi ostvarivanjem prava te kategorije, nositelj prava može odabrati koja će se od tih udruga za kolektivno ostvarivanje prava smatrati ovlaštenom za ostvarivanje njegovih prava. Nositelj prava iz ovog stavka ima jednaka prava i obveze, koje proistječu iz sporazuma između kabelskog operatera i udruge za kolektivno ostvarivanje prava koju se smatra ovlaštenom za ostvarivanje njegovih prava, kao i nositelji prava koji su ovlastili tu udrugu za kolektivno ostvarivanje prava, te može ta prava zahtijevati u roku koji odredi dotična država članica, a koji ne smije biti kraći od tri godine od datuma kabelskog reemitiranja koja sadrži njegovo djelo ili drugi predmet zaštite.

[4] O uključivanju produženih kolektivnih odobrenja u pravo Unije vidjeti Quaedvlieg, A., „Les licences collectives étendues. Un oiseau exotique des lacs du Nord fait un atterrissage réussi à Bruxelles”, *Revue internationale du droit d'auteur*, br. 4, 2020., str. 189.

[5] Za opći opis mehanizma i detaljno dokumentiranje rješenja koja su države članice utvrdile u području produženih odobrenja na digitalnim tržištima vidjeti studiju provedenu za Europsku komisiju, *Study on Emerging Issues on Collective Licensing Practices in the Digital Environment*, Ured za publikacije Europske unije, Luksemburg, 2021., str. 131. do 242.

[6] Direktiva Vijeća od 27. rujna 1993. o koordinaciji određenih pravila s obzirom na autorsko pravo i srodna prava koja se odnose na satelitsko emitiranje i kabelsko reemitiranje (SL 1993., L 248, str. 15.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 77.)

3. Država članica može odrediti da se smatra da nositelj prava koji je dao odobrenje za prvi prijenos djela ili drugog predmeta zaštite unutar njezina državnog područja, pristao da svoja prava kabelskog reemitiranja neće ostvarivati individualno već da će ih ostvarivati u skladu s odredbama ove Direktive."

Direktiva 2004/48

6. U uvodnim izjavama 3., 10. i 18. Direktive 2004/48 navodi se:

„(3) […] bez djelotvornih sredstava provedbe prava intelektualnog vlasništva, inovativnost i stvaralaštvo se obeshrabruju, dok se ulaganja smanjuju. Stoga je potrebno osigurati da se materijalno pravo intelektualnog vlasništva koje je danas u velikom dijelu dio pravne stečevine, učinkovito primjenjuje u Zajednici. U tom pogledu, sredstva za provedbu prava intelektualnog vlasništva od najveće su važnosti za uspješnost unutarnjeg tržišta.

[…]

(10) Cilj je ove Direktive usklađivanje zakonodavnih sustava radi osiguravanja visoke, jednake i istovrsne razine zaštite na unutarnjem tržištu.

[…]

(18) Osobe koje su ovlaštene zahtijevati primjenu tih mjera, postupaka i pravnih sredstava [predviđenih ovom direktivom] ne bi smjele biti samo nositelji prava već i osobe koje imaju izravan interes i pravni položaj u onoj mjeri u kojoj im to dopušta i u kojoj je to u skladu s primjenjivim pravom, što može uključivati profesionalne organizacije zadužene za upravljanje takvim pravima ili za zaštitu kolektivnih ili pojedinačnih interesa za koje su odgovorne."

7. U skladu s člankom 1. Direktive 2004/48, naslovljenim „Predmet":

„Ova se Direktiva odnosi na mjere, postupke i pravna sredstva potrebna radi osiguranja provedbe prava intelektualnog vlasništva. Za potrebe ove Direktive, pojam ‚prava intelektualnog vlasništva' uključuje prava industrijskog vlasništva."

8. Članak 2. te direktive, naslovljen „Područje primjene", u stavku 1. određuje:

„Ne dovodeći u pitanje sredstva koja su predviđena ili koja mogu biti predviđena zakonodavstvom [Unije] ili nacionalnim zakonodavstvom, ako su ta sredstva povoljnija za nositelje prava, mjere, postupci i pravna sredstva predviđeni ovom Direktivom primjenjuju se, u skladu s člankom 3., na svaku povredu prava intelektualnog vlasništva kako je predviđeno pravom [Unije] i/ili nacionalnim pravom dotične države članice."

9. Člankom 3. navedene direktive, naslovljenim „Opća obveza", određuje se:

„1. Države članice propisuju mjere, postupke i pravna sredstva potrebne za osiguravanje provedbe prava intelektualnog vlasništva obuhvaćenih ovom Direktivom. […]

2. Te mjere, postupci i pravna sredstva […] moraju biti učinkoviti i razmjerni i moraju odvraćati od povrede te se moraju primjenjivati na takav način da se izbjegne stvaranje zapreka zakonitoj trgovini i da se osigura zaštita protiv njihove zlouporabe."

10. Članak 4. Direktive 2004/48, naslovljen „Osobe ovlaštene za podnošenje zahtjeva za primjenu mjera, postupaka i pravnih sredstava", glasi kako slijedi:

„Kao osobe koje su ovlaštene zatražiti primjenu mjera, postupaka i pravnih sredstava iz ovog poglavlja države članice moraju priznati:

(a) nositelje prava intelektualnog vlasništva, u skladu s odredbama mjerodavnog prava;

(b) sve druge osobe koje su ovlaštene koristiti ta prava, a posebno stjecatelje licencije, u onoj mjeri u kojoj je to dopušteno i u skladu s odredbama mjerodavnog prava;

(c) tijela za kolektivno ostvarivanje prava intelektualnog vlasništva kojima se redovito priznaje pravo zastupanja nositelja prava intelektualnog vlasništva, u onoj mjeri u kojoj je to dopušteno i u skladu s odredbama mjerodavnog prava;

(d) profesionalne organizacije za zaštitu prava kojima se redovito priznaje pravo zastupanja nositelja prava intelektualnog vlasništva, u onoj mjeri u kojoj je to dopušteno i u skladu s odredbama mjerodavnog prava."

Direktiva 2014/26/EU

11. U uvodnoj izjavi 12. Direktive 2014/26/EU[7] navodi se:

„Iako se ova Direktiva primjenjuje na sve organizacije za kolektivno ostvarivanje prava, uz iznimku glave III. koja se primjenjuje samo na organizacije za kolektivno ostvarivanje prava autorâ na glazbena djela za internetsko korištenje na više državnih područja, ne bi se trebala miješati u organizaciju upravljanja pravima u državama članicama, poput individualnog upravljanja pravima, produženog učinka sporazuma između zastupničke organizacije za kolektivno ostvarivanje prava i korisnika, tj. produženog kolektivnog odobrenja, obaveznog kolektivnog upravljanja pravima, zakonskih pretpostavki o zastupanju ili prijenosu prava na organizacije za kolektivno ostvarivanje prava."

12. Članak 3. te direktive, naslovljen „Definicije", u točki (a) predviđa:

„Za potrebe ove Direktive primjenjuju se sljedeće definicije:

(a) ‚organizacija za kolektivno ostvarivanje prava' znači svaka organizacija koja je u skladu sa zakonom ili prijenosom prava, odobrenjem ili drugim ugovornim sporazumom ovlaštena za upravljanje autorskim ili srodnim pravima u ime više od jednog nositelja prava u zajedničku korist tih nositelja prava kao svojom jedinom ili glavnom svrhom i koja ispunjava jedan ili oba sljedeća kriterija:

   i. u vlasništvu je svojih članova ili pod njihovim nadzorom;

[7] Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća od 26. veljače 2014. o kolektivnom ostvarivanju autorskog prava i srodnih prava te izdavanju odobrenja za više državnih područja za prava na internetsko korištenje glazbenih djela na unutarnjem tržištu (SL 2014., L 84, str. 72.)

ii. ustrojena je na neprofitnoj osnovi.”

13. U skladu s člankom 35. navedene direktive, naslovljenim „Rješavanje sporova”:

„1. Države članice osiguravaju da se sporovi između organizacija za kolektivno ostvarivanje prava i korisnika posebno u vezi s postojećim i predloženim uvjetima izdavanja odobrenja ili kršenjem ugovora mogu podnijeti sudu i, ako je potrebno, drugom neovisnom i nepristranom tijelu za rješavanje sporova ako je to tijelo stručno na području prava intelektualnog vlasništva.

2. Članci 33. i 34. i stavak 1. ovog članka ne dovode u pitanje pravo stranaka da traže i brane svoja prava pokretanjem postupka pred sudom.”

Finsko pravo

14. Člankom 26. stavkom 1. tekijänoikeuslakija (404/1961) (Zakon o autorskom pravu), u njegovoj verziji izmijenjenoj Zakonom 607/2015 (u daljnjem tekstu: Zakon o autorskom pravu), naslovljenim „Ugovorno odobrenje”, predviđa se da se odredbe tog zakona, koje se odnose na ugovorna odobrenja, primjenjuju na sporazum koji su sklopili korisnik i organizacija, koju je ovlastilo Ministarstvo obrazovanja i kulture i koja u određenom području zastupa brojne autore djela korištenih u Finskoj, radi korištenja djelâ autora obuhvaćenih istim područjem. S obzirom na takav sporazum, ovlaštena organizacija smatra se ovlaštenom zastupati i druge autore djelâ u istom području. Stjecatelj odobrenja koji je ishodio produženo kolektivno odobrenje na temelju takvog sporazuma može, u skladu s uvjetima utvrđenima u tom sporazumu, koristiti sva djela autorâ obuhvaćena istim područjem.

15. U skladu s člankom 26. stavkom 4. Zakona o autorskom pravu, odredbe koje je utvrdila organizacija iz stavka 1. tog članka, koje se odnose na raspodjelu naknada za reproduciranje, priopćavanje ili prijenos djela među autorima koje izravno zastupa ili korištenje naknada u zajedničke svrhe autorâ, primjenjuju se i na autore iz istog područja koje ta organizacija ne zastupa izravno.

Činjenice iz kojih proizlazi spor, glavni postupak i prethodna pitanja

Okolnosti spora i postupak u glavnom predmetu

16. Kopiosto r.y. je organizacija za kolektivno ostvarivanje prava koja zastupa nositelje autorskih prava u smislu članka 3. točke (a) Direktive 2014/26 i koju je Ministarstvo obrazovanja i kulture ovlastilo kao organizaciju za izdavanje produženih odobrenja. Ta se odobrenja odnose, među ostalim, na prava reemitiranja djela uključenih u radijsku ili televizijsku emisiju. Istodobno, organizacija Kopiosto upravlja odobrenjima i izdaje ih za brojne autore na temelju punomoći koje su mu dali ti autori.

17. Društvo Telia Finland Oyj (u daljnjem tekstu: društvo Telia) upravlja kabelskom mrežom u kojoj se signali emitiranja tuzemnih nekodiranih televizijskih kanala prenose u svrhu prijema za javnost.

18. Oraganizacija Kopiosto je 24. siječnja 2018. podnijela tužbu zbog povrede markkinaoikeusu (Trgovački sud, Finska) kako bi se utvrdilo da je društvo Telia reemitiralo televizijske emisije bez njegova odobrenja. Na temelju toga organizacija Kopiosto zatražila je kompenzaciju i naknadu štete pri čemu se najprije pozvala na svoje svojstvo organizacije ovlaštene za izdavanje produženih odobrenja i, podredno, na svoje svojstvo zastupnika autora koji su mu povjerili upravljanje svojim pravima.

19. Presudom od 18. lipnja 2019. markkinaoikeus (Trgovački sud) odbio je zahtjeve organizacije Kopiosto, jer toj organizaciji nije bilo dopušteno da u vlastito ime podnese tužbu zbog povrede.

20. Organizacija Kopiosto podnijela je žalbu protiv te presude Korkein oikeusu (Vrhovni sud, Finska), pri čemu se pozvala na svoj izravan pravni interes u sporovima koji se odnose na prava obuhvaćena odobrenjima koja dodjeljuje.

21. U odgovoru na argumente organizacije Kopiosto društvo Telia ističe da mogućnost te organizacije da dodijeli kolektivna odobrenja ne omogućuje joj da podnese tužbu zbog povrede u vlastito ime jer takvu tužbu mogu podnijeti samo nositelji tih prava, odnosno stvaratelji ili njihovi opunomoćenici.

Prethodna pitanja

22. Budući da ne postoje nacionalne odredbe koje uređuju pitanje o kojem je riječ u glavnom postupku, sud koji je uputio zahtjev smatra da dopuštenost tužbe zbog povrede koju je podnijela organizacija Kopiosto ovisi o tumačenju koje treba utvrditi u pogledu relevantnih odredbi Direktive 2004/48, u vezi s člancima 17. i 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).

23. U tom kontekstu sud koji je uputio zahtjev najprije želi znati ovisi li ovlaštenje organizacija za kolektivno ostvarivanje prava za podnošenje zahtjeva za primjenu mjera predviđenih Direktivom 2004/48 samo o njihovoj općoj stranačkoj sposobnosti ili i o postojanju odredbi mjerodavnog prava koje su posebno donesene u tu svrhu.

24. Nadalje, Korkein oikeus (Vrhovni sud) želi znati je li pojam „izravan interes” upotrijebljen u uvodnoj izjavi 18. Direktive 2004/48 autonoman pojam prava Unije, tako da ujednačeno tumačenje tog pojma treba dovesti do priznavanja izravnog interesa organizacija za kolektivno ostvarivanje prava da u vlastito ime zatraže primjenu mjera predviđenih tom direktivom.

25. Naposljetku, u slučaju da su organizacije za kolektivno ostvarivanje prava ovlaštene za podnošenje zahtjeva za primjenu mjera predviđenih Direktivom 2004/48, sud koji je uputio zahtjev želi znati koje su posljedice toga s obzirom na temeljna prava nositelja nečlanova, propisana člancima 17. i 47. Povelje, u slučajevima u kojima su te organizacije ovlaštene za izdavanje produženih kolektivnih odobrenja.

26. U tom je kontekstu Korkein oikeus (Vrhovni sud) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. U slučaju organizacija za izdavanje ugovornih odobrenja koje kolektivno upravljaju pravima intelektualnog vlasništva, podrazumijeva li njihova sposobnost da sudjeluju u postupku kao stranka koja štiti ta prava, koja je preduvjet za aktivnu procesnu legitimaciju na temelju članka 4. točke (c) Direktive 2004/48, samo opću stranačku sposobnost u sporovima predviđenu nacionalnim pravom ili zahtijeva da se nacionalnim pravom izričito prizna pravo podnošenja tužbe za zaštitu takvih prava u vlastito ime?

2. Treba li u okviru tumačenja članka 4. točke (c) Direktive 2004/48 izraz ‚izravan interes za zaštitu autorskih prava nositelja prava koje ona zastupa' u svim državama članicama ujednačeno tumačiti kada je riječ o pravu organizacije za kolektivno ostvarivanje prava iz članka 3. točke (a) Direktive 2014/26 da u vlastito ime podnese tužbu zbog povrede ako je riječ o korištenju djela:

   i. za koja je organizacija kao organizacija za izdavanje ugovornih odobrenja u smislu Zakona o autorskom pravu ovlaštena izdavati produžena kolektivna odobrenja koja stjecatelju odobrenja omogućavaju korištenje i djela autora iz tog područja koji navedenu organizaciju nisu opunomoćili za upravljanje njihovim pravima;

   ii. za koja su autori na temelju ugovora ili punomoći ovlastili organizaciju za upravljanje njihovim pravima a da joj pritom nisu ustupili autorska prava?

3. U slučaju da se smatra da organizacija kao organizacija za izdavanje ugovornih odobrenja ima izravan interes i aktivnu procesnu legitimaciju da u vlastito ime podnese tužbu, kakav značaj u okviru ocjene aktivne procesne legitimacije, eventualno s obzirom na članke 17. i 47. Povelje, ima okolnost da organizacija kao organizacija za izdavanje ugovornih odobrenja zastupa i autore koji je nisu ovlastili za upravljanje svojim pravima te da pravo te organizacije da podnese tužbu za zaštitu prava tih autora nije predviđeno zakonom?"

27. Sud je zaprimio zahtjev za prethodnu odluku 15. ožujka 2022. Pisana očitovanja podnijele su stranke glavnog postupka, finska i poljska vlada te Komisija. Na kraju pisanog dijela postupka, Sud je smatrao da raspolaže dovoljnim informacijama da donese odluku bez održavanja rasprave.

Analiza

Prvo prethodno pitanje

28. Prvim prethodnim pitanjem sud koji je uputio zahtjev pita podrazumijeva li, u slučaju organizacija za izdavanje ugovornih odobrenja koje kolektivno upravljaju pravima intelektualnog vlasništva, njihova sposobnost da sudjeluju u postupku kao stranka koja štiti ta prava, koja je preduvjet za aktivnu procesnu legitimaciju na temelju članka 4. točke (c) Direktive 2004/48, samo opću stranačku sposobnost u sporovima predviđenu nacionalnim pravom ili i pravo podnošenja tužbe za zaštitu takvih prava u vlastito ime, koje treba izričito biti priznato u nacionalnom pravu.

29. Radi bolje razumljivosti te kako bi se jasno razlikovala *stranačka sposobnost* (koja općenito proizlazi iz pravne osobnosti) i *aktivna procesna legitimacija* (koja se ocjenjuje s obzirom na prirodu i predmet spora), predlažem Sudu da preoblikuje to pitanje na način da sud koji je uputio

zahtjev njime u biti pita je li ovlaštenje organizacija za kolektivno ostvarivanje prava intelektualnog vlasništva za podnošenje zahtjeva za primjenu mjera, postupaka i pravnih sredstava predviđenih u poglavlju II. Direktive 2004/48, u smislu članka 4. točke (c) te direktive, uvjetovano samo stranačkom sposobnosti tih organizacija ili i time da se u nacionalnom pravu izričito propiše njihova aktivna procesna legitimacija za zaštitu pojedinačnih prava za koja su odgovorne.

30. Kako bi se odgovorilo na to pitanje, najprije valja utvrditi ovisi li „ovlaštenje za podnošenje zahtjeva" u smislu članka 4. točke (c) Direktive 2004/48, samo o stranačkoj sposobnosti organizacija za kolektivno ostvarivanje prava ili i o postojanju aktivne procesne legitimacije za te organizacije. U drugom slučaju valja utvrditi i treba li ta aktivna procesna legitimacija biti izričito propisana mjerodavnim pravom.

Tumačenje pojma „ovlaštenje za podnošenje zahtjeva" u smislu članka 4. točke (c) Direktive 2004/48

31. Ne čini mi se da je to prvo pitanje posebno složeno. Prema mojem mišljenju, uopće nije dvojbeno da je ovlaštenje organizacija za kolektivno ostvarivanje prava za podnošenje zahtjeva za primjenu mjera predviđenih u poglavlju II. Direktive 2004/48 uvjetovano njihovom aktivnom procesnom legitimacijom, tako da samo opća stranačka sposobnost nije dovoljna u tu svrhu.

32. Čini mi se da je pojam „ovlaštenje za podnošenje zahtjeva", koji se upotrebljava u članku 4. točki (c) Direktive 2004/48, nejasan u tom pogledu. Međutim, tu odredbu treba tumačiti u vezi s uvodnom izjavom 18. te direktive. Njezin se tekst tumači u presudi SNB-REACT [8], u kojoj je Sud presudio da su „države članice dužne organizaciji za kolektivno zastupanje nositelja žigova […] priznati ovlaštenje da radi zaštite njihovih prava u vlastito ime podnosi pravne lijekove i da radi isticanja spomenutih prava u vlastito ime podnosi tužbe sudovima, pod uvjetom da se u skladu s nacionalnim zakonodavstvom smatra da ta organizacija ima izravan interes za zaštitu navedenih prava *i da joj to zakonodavstvo omogućuje sudjelovanje u sudskim postupcima u tu svrhu*" [9].

33. Prema mojem mišljenju, iz toga jasno slijedi da „ovlaštenje za podnošenje zahtjeva" u smislu članka 4. točke (c) Direktive 2004/48 ne ovisi samo o općoj stranačkoj sposobnosti, nego i o postojećoj aktivnoj procesnoj legitimaciji organizacija za kolektivno ostvarivanje prava na temelju mjerodavnog prava.

34. Dodajem da bi suprotno tumačenje, koje bi uvjetovalo „ovlaštenje za podnošenje zahtjeva" u smislu članka 4. točke (c) Direktive 2004/48 samo stranačkom sposobnosti, lišilo taj uvjet svakog praktičnog dosega.

35. Naime, kao što je to istaknula finska vlada [10], stranačka sposobnost uobičajeno je obilježje pravne osobnosti koju u pravilu imaju organizacije za kolektivno ostvarivanje prava, neovisno o različitim oblicima tih organizacija na temelju nacionalnih propisa [11]. U praksi, nesigurnosti izazivaju samo aktivna procesna legitimacija ili pravni interes organizacija za kolektivno ostvarivanje prava [12].

[8] Presuda od 7. kolovoza 2018. (C-521/17, u daljnjem tekstu: presuda SNB-REACT, EU:C:2018:639)

[9] Presuda SNB-REACT (t. 39.). Moje isticanje.

[10] Vidjeti pisana očitovanja finske vlade, t. 12. i 14.

[11] Iz uvodne izjave 14. Direktive 2014/26 proizlazi da se tom direktivom organizacijama za kolektivno ostvarivanje prava ne nalaže da imaju poseban pravni oblik. U praksi te organizacije imaju oblik društava, udruženja, sindikata ili zaklada.

[12] Kad je riječ o kontroverzama koje u tom pogledu postoje u francuskom pravu, vidjeti Vivant, M., Bruguière, J.-M., *Droit d'auteur et droits voisins*, 4. izd., Dalloz, Pariz, 2019., t. 1348., str. 1288. do 1289.

36. S obzirom na prethodna razmatranja, smatram da je ovlaštenje za podnošenje zahtjeva u smislu članka 4. točke (c) Direktive 2004/48 uvjetovano propisivanjem aktivne procesne legitimacije organizacija za kolektivno ostvarivanje prava. Stoga valja utvrditi treba li to ovlaštenje biti izričito propisano.

Potreba izričitog propisivanja aktivne procesne legitimacije

37. Budući da se prvo prethodno pitanje odnosi na potrebu *izričitog* propisivanja aktivne procesne legitimacije organizacija za kolektivno ostvarivanje prava u nacionalnom pravu, sud koji je uputio zahtjev nastoji utvrditi treba li se propisivanje te aktivne procesne legitimacije temeljiti na odredbi pisanog zakona.

38. U tom pogledu, s obzirom na poteškoće koje se pojavljuju u odnosu na eventualno priznanje procesne legitimacije organizacija za kolektivno ostvarivanje prava za postupanje u vlastito ime umjesto nositelja prava [13], smatram da bi se donošenjem zakonodavnog teksta najbolje odgovorilo na potrebe pravne sigurnosti.

39. U praksi, međutim, u većini država članica ne postoji tekst kojim bi se posebno uređivala aktivna procesna legitimacija organizacija za kolektivno ostvarivanje prava [14]. Stoga se ne može isključiti da je to pitanje uređeno općim postupovnim odredbama ili da se o njemu odlučuje u okviru sudske prakse [15], osobito u onim državama članicama u kojima su sudovi nižeg stupnja formalno dužni postupati u skladu sa sudskom praksom vrhovnih sudova [16].

40. U tim mi se okolnostima čini da bi doslovno tumačenje članka 4. točke (c) Direktive 2004/48, u dijelu u kojem uvjetuje aktivnu procesnu legitimaciju organizacija za kolektivno ostvarivanje prava u „*odredbama* mjerodavnog prava” (moje isticanje), moglo umanjiti koristan učinak te direktive u određenim okolnostima.

41. Stoga smatram da Sud može pronaći rješenje u svojoj sudskoj praksi koja se odnosi na načine prijenosa direktiva [17]. U skladu s tom sudskom praksom, „prijenos direktive ne uključuje nužno formalno i doslovno preuzimanje njezinih odredbi u izričitu i posebnu odredbu nacionalnog prava, već dovoljan može biti i opći pravni kontekst ako se tako osigurava potpuna primjena direktive na dovoljno jasan, učinkovit i precizan način” [18].

42. Takav pravni kontekst može osobito proizlaziti iz ustaljene sudske prakse [19].

[13] Te je poteškoće sud koji je uputio zahtjev istaknuo u okviru trećeg prethodnog pitanja.

[14] Konkretno, u Finskoj nije donesena nijedna odredba te vrste (vidjeti točke 16. i sljedeće zahtjeva za prethodnu odluku).

[15] Kao što se čini da je to bio slučaj u Francuskoj, gdje je Cour de cassation (Kasacijski sud, Francuska) ukinuo razlike koje su postojale u (ranijoj) sudskoj praksi time što je odbio priznati aktivnu procesnu legitimaciju organizacija za kolektivno ostvarivanje prava u sporovima koji su se odnosili na zaštitu prava stvaratelja nečlanova (presuda od 11. rujna 2013., br. 12-17.795, FR:CCASS:2013:C100905).

[16] Primjerice, takav može biti slučaj u Poljskoj, gdje su prošireni sastavi Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) ovlašteni donijeti „odluke koje imaju snagu pravnog načela” u skladu s člankom 87. stavkom 1. ustawe o Sądzie Najwyższym (Zakon o Vrhovnom sudu).

[17] Ta se sudska praksa može primijeniti u predmetu o kojem je riječ u glavnom postupku samo po analogiji, a ne izravno jer aktivna procesna legitimacija organizacija za kolektivno ostvarivanje prava u nacionalnom pravu ne proizlazi, prema mojem mišljenju, iz zahtjeva uspostavljenih Direktivom 2004/48. Razloge na kojima temeljim takav zaključak iznijet ću u dijelu analize koji se odnosi na drugo prethodno pitanje.

[18] Vidjeti presudu od 13. veljače 2014., Komisija/Ujedinjena Kraljevina (C-530/11, EU:C:2014:67, t. 33. i navedenu sudsku praksu)

[19] Vidjeti presudu od 13. veljače 2014., Komisija/Ujedinjena Kraljevina (C-530/11, EU:C:2014:67, t. 34 do 36. i navedenu sudsku praksu)

43. Stoga predlažem Sudu da na prvo prethodno pitanje odgovori da je ovlaštenje organizacija za kolektivno ostvarivanje prava za podnošenje zahtjeva za primjenu mjera, postupaka i pravnih sredstava predviđenih u poglavlju II. Direktive 2004/48, u smislu članka 4. točke (c) te direktive, uvjetovano propisivanjem njihove aktivne procesne legitimacije za zaštitu pojedinačnih prava za koja su odgovorne. Kada u mjerodavnom pravu nisu donesene odredbe u tu svrhu, to ovlaštenje može proizlaziti iz općeg pravnog konteksta, pod uvjetom da su njegov doseg i posljedice za situaciju osoba dovoljno jasno i precizno određeni.

Drugo prethodno pitanje

44. Tako kako je postavljeno, drugim prethodnim pitanjem nastoji se ispitati autonomna priroda izraza „izravan interes za zaštitu autorskih prava nositelja prava koje ona zastupa”.

45. Taj izraz ne navodi se ni u jednoj odredbi Direktive 2004/48. Suprotno tomu, Sud ga je u nešto drukčijem obliku upotrijebio u presudi SNB-REACT [20], u kontekstu tumačenja članka 4. točke (c) te direktive, u vezi s uvodnom izjavom 18. navedene direktive [21] u kojoj se upućuje na pojam „izravan interes”.

46. Sud je na temelju te uvodne izjave odlučio da članak 4. točku (c) Direktive 2004/48 treba tumačiti na način da su države članice dužne organizaciji za kolektivno ostvarivanje prava intelektualnog vlasništva priznati pravo na podnošenje zahtjeva za primjenu mjera predviđenih tom direktivom ako se u skladu s nacionalnim zakonodavstvom smatra da ona ima *izravan interes* za zaštitu tih prava [22].

47. U tom mi se kontekstu čini da sud koji je uputio zahtjev, time što Sudu postavlja pitanje o autonomnoj prirodi pojma „izravan interes” iz presude SNB-REACT, nastoji utvrditi postojanje i doseg moguće obveze, koju države članice imaju na temelju odredbi Direktive 2004/48, da organizacijama za kolektivno ostvarivanje prava priznaju pravni interes za postupanje u vlastito ime u sporovima koji se odnose na primjenu mjera iz članka 4. točke (c) te direktive, u slučaju u kojem takav interes ne proizlazi iz nacionalnih propisa.

48. Stoga predlažem da se drugo prethodno pitanje preoblikuje na način da sud koji je uputio zahtjev tim pitanjem u biti pita treba li odredbe članka 4. točke (c) Direktive 2004/48 tumačiti na način da su države članice dužne priznati izravan interes organizacija ovlaštenih za izdavanje kolektivnih odobrenja, obuhvaćenih tom odredbom, da u vlastito ime podnesu zahtjev za primjenu mjera, postupaka i pravnih sredstava predviđenih u poglavlju II. te direktive, kao što je tužba zbog povrede, u slučaju u kojem takav interes ne proizlazi iz nacionalnih propisa.

49. U presudi SNB-REACT [23] na to se pitanje u biti odgovorilo niječno i ne vidim razloge zbog kojih bi Sud u ovom predmetu odgovorio drukčije.

50. Podsjećam na to da je u skladu s odredbama članka 4. točke (c) Direktive 2004/48 „ovlaštenje za podnošenje zahtjeva”, u smislu te odredbe, uvjetovano „odredbama mjerodavnog prava”. U tom kontekstu Sud je istaknuo da „članak 4. točka (a) Direktive 2004/48 predviđa da države članice u svakom slučaju nositeljima prava intelektualnoga vlasništva moraju priznati ovlaštenje da

[20] Presuda SNB-REACT (t. 38.)

[21] Presuda SNB-REACT (t. 33.)

[22] Presuda SNB-REACT (t. 34.)

[23] Vidjeti konkretno presudu SNB-REACT (t. 38.)

podnesu zahtjev za primjenu mjera, postupaka i pravnih sredstava navedenih u poglavlju II. te direktive, dok točke (b) do (d) tog članka redom propisuju da države članice to ovlaštenje mogu priznati i drugim osobama te određenim organizacijama samo u onoj mjeri u kojoj je to dopušteno i u skladu s odredbama mjerodavnog prava”[24].

51. Što se tiče izraza „mjerodavno pravo” navedenog u toj odredbi, Sud je presudio da se on ne odnosi samo na nacionalno zakonodavstvo, nego i na zakonodavstvo Unije[25].

52. Stoga, kako bi se odgovorilo na drugo prethodno pitanje, valja utvrditi priznaje li se odredbama prava Unije koje su trenutačno na snazi izravan interes organizacija za kolektivno ostvarivanje prava, kao što je to organizacija Kopiosto, da u vlastito ime podnesu zahtjev za primjenu mjera predviđenih Direktivom 2004/48.

53. Prema mojem mišljenju, to nije slučaj.

54. Kao prvo, takav se interes ne može izvesti iz odredbi Direktive 2004/48.

55. Naprotiv – i neovisno o sadržaju članka 4. točke (c) Direktive 2004/48, koji mi se čini jasnim – tijek pripremnih akata koji se odnose na tu odredbu pokazuje da se tom direktivom ne obvezuje države članice da organizacijama za kolektivno ostvarivanje prava priznaju mogućnost da postupaju u sporovima koji se odnose na pojedinačna prava nositelja. Naime, odustalo se od odredbe sadržane u Komisijinom prvotnom prijedlogu kojom se predviđala takva obveza[26].

56. Kao drugo, čini mi se da pravni interes organizacija za kolektivno ostvarivanje prava ne proizlazi ni iz odredbi Direktive 2014/26. Međutim, čini mi se da je oklijevanje u tom pogledu opravdano.

57. Naime, člankom 35. stavkom 1. Direktive 2014/26 predviđa se da države članice osiguravaju „da se *sporovi između organizacija za kolektivno ostvarivanje prava i korisnika* posebno u vezi s postojećim i predloženim uvjetima izdavanja odobrenja ili kršenjem ugovora mogu podnijeti sudu” (moje isticanje). S obzirom na sadržaj te odredbe, iz toga bi se moglo zaključiti implicitno priznavanje pravnog interesa organizacija za kolektivno ostvarivanje prava u sporovima između njih i korisnika.

58. Zasebno tumačenje te odredbe bilo bi ipak protivno ciljevima i općoj strukturi Direktive 2014/26, čiji cilj nije uređivati sposobnost organizacija za kolektivno ostvarivanje prava za vođenje postupaka[27]. Usto, takvo bi tumačenje bilo teško uskladiti s odredbama članka 4. točke (c) Direktive 2004/48 kojima se uređuje to područje i od kojih se ne odstupa u Direktivi 2014/16. Stoga smatram da se člankom 35. stavkom 1. potonje direktive ne propisuje pravni interes organizacija za kolektivno ostvarivanje prava.

[24] Presuda SNB-REACT (t. 28.)

[25] Presuda SNB-REACT (t. 31.)

[26] Člankom 5. Prijedloga direktive Europskog parlamenta i Vijeća o mjerama i postupcima za osiguranje provedbe prava intelektualnog vlasništva (COM(2003) 46 *final*), naslovljenim „Osobe ovlaštene za podnošenje zahtjeva za primjenu mjera i postupaka” predviđalo se, u njegovu stavku 2., da „profesionalnim organizacijama za upravljanje pravima ili zaštitu koje predstavljaju nositelje prava intelektualnog vlasništva ili druge osobe koje su ovlaštene koristiti ta prava u skladu s mjerodavnim pravom, države članice priznaju ovlaštenje za podnošenje zahtjeva za primjenu mjera i postupaka iz ovog poglavlja, uključujući ovlaštenje za pokretanje sudskog postupka radi zaštite prava kolektivnih ili *pojedinačnih* interesa za koje su odgovorne”(moje isticanje).

[27] Uzimajući u obzir uvodne izjave 8. i 9. Direktive 2014/26, cilj je te direktive omogućiti koordinaciju nacionalnih propisa povezanih s pristupom aktivnosti upravljanja autorskim i srodnim pravima od strane organizacija za kolektivno ostvarivanje prava, modalitetima njihovog upravljanja i okvirima nadzora te osigurati visok standard upravljanja, financijskog upravljanja, transparentnosti i izvještavanja.

59. Naposljetku, takav interes ne proizlazi ni iz članka 12. Direktive (EU) 2019/790[28], kojim se državama članicama omogućuje da uvedu sustav produženih kolektivnih odobrenja[29] u određenim situacijama iz te odredbe.

60. U tom se pogledu ne slažem s Komisijinom analizom[30] u kojoj je, čini se, izraze „organizacija [za koju] se pretpostavlja da zastupa nositelje prava" i „zakonske pretpostavke o zastupanju", sadržane u članku 12. stavku 1. točki (b) Direktive 2019/790 odnosno u uvodnoj izjavi 12. Direktive 2014/26, tumačila na način da označuju postupovne sposobnosti organizacija za kolektivno ostvarivanje prava. Naime, u kontekstu u kojem su upotrijebljeni, ti izrazi označuju jedan od *načina izdavanja* produženih *odobrenja* koji se od „klasičnog" modela razlikuje po većoj slobodi koja se ostavlja nositeljima pravâ[31].

61. Dodajem da propisivanje ovlaštenja za upravljanje pravima ne pretpostavlja priznavanje s njima povezane aktivne procesne legitimacije ili pravnog interesa. Određeni mehanizmi kolektivnog ostvarivanja prava, kao što je sustav zakonske pretpostavke o zastupanju, ne dovode nužno do prijenosa pravâ na organizacije za kolektivno ostvarivanje prava, tako da ovlaštenje za izdavanje produženih odobrenja ne podrazumijeva implicitno propisivanje aktivne procesne legitimacije umjesto nositelja pravâ[32]. Ta aktivna procesna legitimacija može, po potrebi, proizlaziti iz odredbi koje su posebno donesene u tu svrhu[33].

62. S obzirom na prethodna razmatranja, smatram da se odredbama prava Unije koje su na snazi državama članicama ne nalaže obveza da organizacijama za kolektivno ostvarivanje prava priznaju pravni interes za postupanje u vlastito ime u sporovima koji se odnose na primjenu mjera predviđenih Direktivom 2004/48.

63. Stoga predlažem Sudu da na drugo prethodno pitanje odgovori tako da odredbe članka 4. točke (c) Direktive 2004/48 treba tumačiti na način da države članice nisu dužne priznati izravan interes organizacija ovlaštenih za izdavanje kolektivnih odobrenja, obuhvaćenih tim odredbama, da u vlastito ime podnesu zahtjev za primjenu mjera, postupaka i pravnih sredstava predviđenih u poglavlju II. te direktive, kao što je tužba zbog povrede, u slučaju u kojem takav interes ne proizlazi iz primjenjivih nacionalnih propisa.

[28] Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o autorskom pravu i srodnim pravima na jedinstvenom digitalnom tržištu i izmjeni direktiva 96/9/EZ i 2001/29/EZ (SL 2019., L 130, str. 92. i ispravak SL 2019., L 134 i str. 25.) Kao što je to navela Komisija, ta direktiva ne utječe na odgovor koji u ovom slučaju valja dati na drugo prethodno pitanje jer se ne primjenjuje *ratione temporis* na glavni postupak. Međutim, čini mi se prikladnim razmotriti tumačenje članka 12. stavka 1. točke (b) navedene direktive koje je Komisija utvrdila u svojim pisanim očitovanjima.

[29] Članak 12. Direktive 2019/790, naslovljen „Kolektivno licenciranje s proširenim učinkom", u svojem stavku 1. određuje:
„Države članice mogu predvidjeti, u mjeri u kojoj se to odnosi na korištenje na njihovu državnom području i podložno zaštitnim mjerama predviđenima u ovom članku, ako organizacija za kolektivno ostvarivanje prava na koju se primjenjuju nacionalna pravila o provedbi Direktive [2014/26], u skladu sa svojim ovlastima dobivenima od nositelja prava sklopi ugovor o licenciranju za iskorištavanje djela ili drugih predmeta zaštite:
(a) da se taj ugovor može proširiti kako bi se primjenjivao na prava nositelja prava koji nisu ovlastili tu organizaciju za kolektivno ostvarivanje prava da ih zastupa u obliku prijenosa prava, licencije ili bilo koje druge vrste ugovornog odnosa; ili
(b) da, kada je riječ o takvom ugovoru, organizacija ima zakonsku ovlast ili se pretpostavlja da zastupa nositelje prava koji nisu u tom smislu ovlastili organizaciju."

[30] Točke 24. i 26. Komisijinih pisanih očitovanja

[31] Za klasifikaciju mehanizama produženih odobrenja i njihova obilježja vidjeti studiju koja je provedena za Komisiju, *Study on Emerging Issues on Collective Licensing Practices in the Digital Environment*, Ured za publikacije Europske unije, Luksemburg, 2021., str. 132.

[32] Zbog istog razloga smatram da se aktivna procesna legitimacija organizacije Kopiosto u glavnom predmetu ne može izvesti iz odredaba Direktive 93/83 jer se člankom 9. te direktive predviđa mehanizam obaveznog kolektivnog ostvarivanja prava u području kabelskog reemitiranja.

[33] Primjerice, takav je slučaj u Poljskoj gdje je aktivna procesna legitimacija organizacija za kolektivno ostvarivanje prava na koje se primjenjuje zakonska pretpostavka o zastupanju propisana u članku 5. stavku 1. ustawe o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi od 15. lipnja 2018. (Zakon o kolektivnom ostvarivanju autorskih i srodnih prava).

Treće prethodno pitanje

64. Treće prethodno pitanje postavlja se u slučaju da se smatra da se, ako ne postoji nikakav relevantan propis nacionalnog prava, odredbama Direktive 2004/48 obvezuje države članice da organizacijama za kolektivno ostvarivanje prava priznaju aktivnu procesnu legitimaciju za postupanje u vlastito ime u sporovima koji se odnose na prava obuhvaćena produženim odobrenjima. Sud koji je uputio zahtjev nastoji doznati je li takva obveza u skladu s pravima propisanima u člancima 17. i 47. Povelje.

65. S obzirom na odgovor koji predlažem na drugo prethodno pitanje, smatram da nije potrebno odgovoriti na treće pitanje. Problem koji ističe sud koji je uputio zahtjev može se pojaviti i analizirati samo u kontekstu nacionalnog propisa kojim se propisuju aktivna procesna legitimacija ili pravni interes organizacija za kolektivno ostvarivanje prava, što ovdje nije slučaj [34].

66. Dodajem da se aktivna procesna legitimacija organizacijama za kolektivno ostvarivanje prava može valjano priznati samo ako su interesi i temeljna prava stvaratelja odgovarajuće zaštićeni, što ovisi o cijelom nizu materijalnih i postupovnih propisa koji proizlaze iz nacionalnog prava i koji su djelomično usklađeni s odredbama Direktive 2014/26.

67. Ti se propisi odnose na pitanja kao što su postojanje mehanizma *opt-out* u području upravljanja pravima, pravo nositelja na intervenciju ili prigovor, posljedice eventualnog povlačenja organizacije za kolektivno ostvarivanje prava, opseg i učinci alternativnih postupaka za rješavanje sporova ili pak mogućnost utvrđivanja odgovornosti poslovođe bez naloga za štetu u okviru kvaziugovornog odnosa kao što je *negotiorum gestio*. Međutim, u okolnostima ovog predmeta, ta su pitanja hipotetske prirode.

Zaključak

68. S obzirom na sva prethodna razmatranja, predlažem Sudu da na prethodna pitanja koja je uputio Korkein oikeus (Vrhovni sud, Finska) odgovori na sljedeći način:

1. Ovlaštenje organizacija za kolektivno ostvarivanje prava intelektualnog vlasništva za podnošenje zahtjeva za primjenu mjera, postupaka i pravnih sredstava predviđenih poglavljem II. Direktive 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o provedbi prava intelektualnog vlasništva, u smislu članka 4. točke (c) te direktive, uvjetovano je propisivanjem njihove aktivne procesne legitimacije za zaštitu pojedinačnih prava za koja su odgovorne. Kada u mjerodavnom pravu nisu donesene odredbe u tu svrhu, to ovlaštenje može proizlaziti iz općeg pravnog konteksta, pod uvjetom da su njegov doseg i posljedice za situaciju osoba dovoljno jasno i precizno određeni.

2. Odredbe članka 4. točke (c) Direktive 2004/48 treba tumačiti na način da države članice nisu dužne priznati izravan interes organizacija ovlaštenih za izdavanje kolektivnih odobrenja, obuhvaćenih tim odredbama, da u vlastito ime podnesu zahtjev za primjenu mjera, postupaka i pravnih sredstava predviđenih u poglavlju II. te direktive, kao što je tužba zbog povrede, u slučaju u kojem takav interes ne proizlazi iz primjenjivih nacionalnih propisa.

[34] Vidjeti točke 16. do 19. zahtjeva za prethodnu odluku.